

OPEN
ACCESS

ČESKÁ ŠKOLA T. G. MASARYKA V CHICAGU – PŘEHLED A ROZVOJ VÝUKOVÝCH PROGRAMŮ V LETECH 2012–2017

Na území Spojených států amerických se výuce češtiny v současné době věnuje 30 krajauských škol (viz Moldová, 2017b). Nadpoloviční většina z nich byla založena v letech 2012–2017 a očekává se, že jejich celkový počet bude nadále vzrůstat (plány zahájit pravidelné české vyučování oznámilo několik dalších destinací, např. Las Vegas a Havaj¹). Jak se již šestý rok potvrzuje na Výroční konferenci českých škol v Severní Americe, kde se vedení i vyučující těchto škol setkávají, organizace vzdělávacího procesu i motivace studentů se liší, ale instituce přesto spojuje jeden atribut. Věnují se převážně bilingvním dětem první generace (narozeným v USA), jejichž rodiče emigrovali z ČSFR či ČR po sametové revoluci. Máme-li situaci generalizovat, do krajauských škol na východním a západním pobřeží USA posílají děti krajané, které do Ameriky přivedla nabídka vysoce kvalifikované pracovní pozice, vysokoškolská studia či krátkodobé stáže. Na středozápadě dominuje odlišný případ. Polistopadoví expatrioti přehodnotili své rozhodnutí krátkodobě vycestovat, našetřit si finance vykonáváním manuální práce, věnovat se turistice a poté se vrátit do ČR. Amerika se stala jejich novým domovem. Protože se jim často nedaří získat legální status trvalého pobytu, označují se termínem *undocumented immigrants*. Nemají možnost z USA být nakrátko vycestovat, aniž by jim pak byl povolen návrat zpět. Na tom, jak se splnění amerického snu proměnilo ve zlatou klec, se shodne většina rodičů české školy v Chicagu.

Z jakéhokoliv zaměstnání se tady nechá dobře užít, není tu stres ze ztráty práce. Když tě vyhodí, za týden jdeš jinam. Jelikož tu všichni děláme nekvalifikované činnosti, je nám jedno, jestli půjdeme do baru, uklízet nebo hlídat děti. Nevybíráme si. Vykonáváme tady zaměstnání, o které bychom doma ani nezavádili. Rozdíl je v tom, že se máme o moc líp, dobře se nám tu žije. Většina z nás je tu už dvacet let, to je dlouhá doba, bojíme se, jak bychom se v Čechách začlenili (Alena z Chicaga, 39 let, 4 bilingvní děti, 17. rokem v USA, dosud neobdržela legální status pobytu).

V západních a východních státech USA se rodiče snaží udržovat znalosti české gramatiky a reálií na takové úrovni, aby dítě nemělo po návratu do ČR problémy začlenit se do probírané látky ve třídě, do které spadá. Kladou na své potomky vyšší nároky a jsou si vědomi povinnosti vyvažovat víkendovou výuku v české škole prací doma, aby bylo dosaženo kýžených výsledků. Hodinová dotace vyučování je vysoká, povinná je i denní porce práce během týdne (např. v Czech School of California tráví dítě ve škole 3–4 hodiny týdně a doma se věnuje čtení a zadaným úkolům 1–2 hodiny týdně). Na středozápadě fungují komunitní školy jako jeden z činitelů v soukolí dalších tradičních českých organizací. Komunitu formují nejen lidé produktivního věku a jejich děti, kromě polistopadových emigrantů se skládá ze zástupců dalších osmičkových emigračních vln a Čechů první a druhé generace (Moldová, 2015a). Důvodem zápisu dětí do českých škol je snaha o uchování kulturního dědictví. Vedle zvládnutí čes-

1 Výroční setkání honorárních a generálních konzulů, Cedar Rapids, Iowa, 6. 10. 2016.

kého pravopisu je pro rodiče důležité, aby si jejich děti osvojily tradice české komunity v daném městě a aby znaly atributy české kultury. Ačkoliv se rodiny staví velmi zodpovědně k zachovávání bilingvního prostředí, nevěnuje se domácí práci a studiu takové úsilí.

Proč posíláme děti do české školy? Většina z nás se v hloubi duše bojí nebo počítá s tím, že budeme muset do Čech, že nás doběhnou kvůli papírům a deportují. A pokud ne, chceme, aby děti alespoň mluvily a uměly trochu psát. Mně by stačilo, aby se jim ty hodiny češtiny počítaly jako kredity navíc při přijímačkách na vysokou školu, už to by byla pomoc. A vzhledem k tomu, že většina dětí má dvojí občanství, pomyslíme na to, že kdyby byly šikovné, mohly by jít studovat na české univerzity, to by pro nás byla nesmírná finanční úleva (Jana z Chicaga, 41 let, 2 bilingvní děti, 20. rokem v USA, dosud neobdržela legální status pobytu).

Česká škola T. G. Masaryka v Chicagu (dále TGM) vykazuje typické znaky krajanské školy středozápadu, její výukové programy představím níže.

ČESKÁ ŠKOLA T. G. MASARYKA – VÝUKA ČEŠTINY

Podle statistických údajů vycházejících z posledního sčítání lidu (rok 2006) žije ve státě Illinois okolo 130 000 lidí, kteří se hlásí k úplnému nebo částečnému českému původu. Odhadnout skutečnou velikost komunity je komplikované, jelikož neexistuje způsob, jak spočítat její nezanedbatelnou ilegální sekci, která se nemůže prokázat platnými dokumenty, a tudíž se podílet na oficiálních analýzách. Komunita se sdružuje v krajanských spolcích podle různých předmětů zájmu. Mezi nejpočetnější a nejaktivnější skupiny patří: American Sokol, Bohemian Lawyers Association, Chicagoland Czech American Community Center, CSA Fraternal Life, Czechoslovak American Congress, Czech Catholic Mission Church, Czech and Slovak American Genealogy Society of Illinois, Friends of Bohemian National Cemetery, Prague Committee of Chicago Sister Cities International a United Moravian Societies (Moldová, 2015b). Chicago má tak bohatou krajanskou agendu, že zde byl v roce 2006 založen Generální konzulát České republiky v Chicagu.

TGM je škola s nejdelsí tradicí na území USA unikátní tím, že sídlí v původních prostorách. Třípodlažní budovu ohraničenou ze dvou stran prostornou zahradou postavili v roce 1921 sami krajané a výuka češtiny tu od té doby probíhá nepřetržitě — již 97 let. Zatímco většina komunitních škol je nucena si krátkodobě pronajímat kostely, přednáškové sály či tělocvičny v Sokole, budova TGM umožňuje odpovídat na potřeby krajanů a vytvářet vhodné prostředí pro všechny generace hlásící se k českému odkazu (Moldová, 2014a, s. 9–14). Vedle samostatných programů spolupracuje TGM i s výše uvedenými organizacemi.

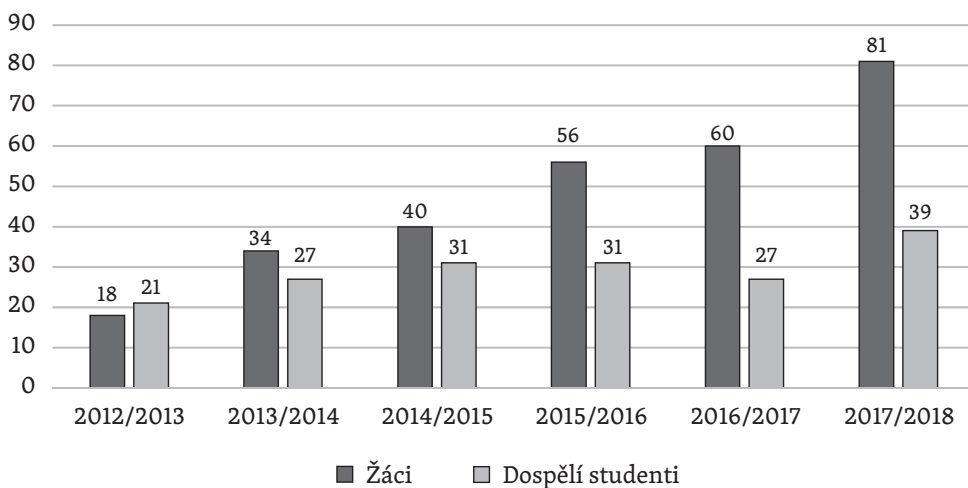
S 39 dospělými a 81 dětmi zaujala ve školním roce 2017/2018 TGM poprvé první místo v počtu žáků a studentů docházejících na území USA na kurzy češtiny. Těsně se tak zařadila po bok Czech School of California (70 dětí a 10 dospělých ve dvou lokalitách). Výuka v TGM probíhá od poloviny září do začátku prosince a po zimních prázdn-

ninách pokračuje od začátku ledna do konce května (letní prázdniny amerických škol nejsou regulovány tak jako v ČR, jsou vyhlášovány různě od začátku června do konce září). Kurzy pro děti se konají v sobotu a kurzy pro dospělé ve všední dny. Veškeré vzdělávací i kulturní aktivity, které TGM nabízí, jsou čistě zájmové. Měsíce květen a červen patří zpravidla akcím, na kterých spolupracujeme s českými spolky v oblasti Chicaga, případně dílnám pro děti, které organizujeme s hosty z ČR. Jednotlivá pololetí pravidelně ukončujeme besídkami. Děti formou divadelních her, písniček, recitací a výtvarných děl předvádějí rodičům, co se během roku naučily. V prosinci nechybí návštěva Mikuláše, anděla a čerta. Dospělí studenti využívají této příležitosti k neformálnímu setkání nad specialitami české kuchyně.

Kapacita školy TGM je v sobotu maximálně naplněna. Naposledy se tak stalo v 50. letech,² na což rádi upozorňují krajané pamětníci. Od roku 2012 se počet žáků v TGM zvýšil 4,5krát, z původních tří otevřených tříd se výuka rozšířila do šesti. V letech 2013–2017 se 7 žáků TGM přestěhovalo natrvalo s rodiči do ČR a bez problémů se zapojilo do povinné školní docházky (3 v Ústeckém kraji, 4 v Praze). Zřejmě poprvé v historii jsme pro nedostatek vyučujících a prostorů museli nové zájemce odmítnout. Nezdařil se pokus o otevření kurzu pro děti, který by se konal v týdnu ve večerních hodinách. Většina rodin do TGM dojíždí zdaleka, dopravní špička čas strávený v autě až zdvojnásobuje a zcela hatí plány na jakékoliv dětské činnosti dále od domova. Tento školní rok se znatelně zvýšil zájem dospělých studentů o kurzy češtiny, ačkoliv počet tříd (3) zůstává nezměněn.

GRAF 1: Vývoj počtu žáků a dospělých studentů.

² Archiv třídnic TGM.

VÝUKOVÉ PROGRAMY PRO DĚTI

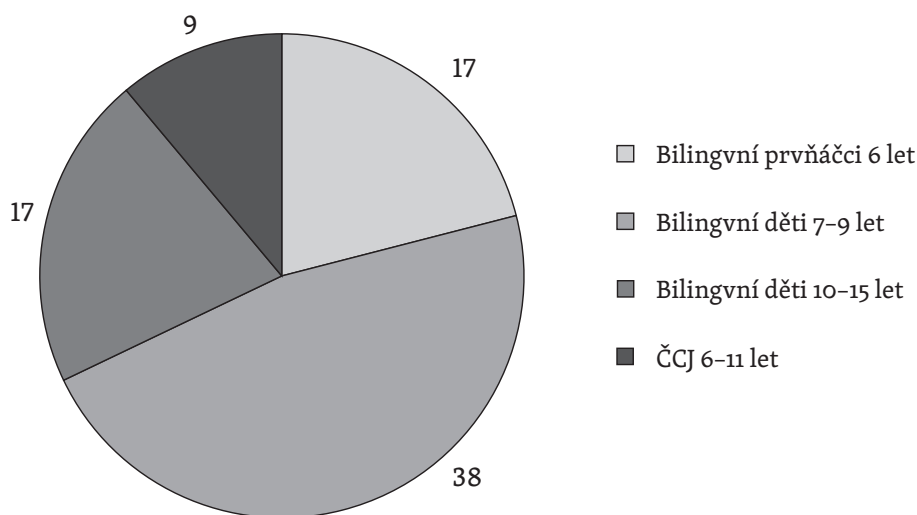

Ve školním roce 2017/2018 probíhá sobotní vyučování bilingvních dětí (180 minut, 10:00–13:00 hod.) ráno ve čtyřech separátních třídách. Odpolední výuku (120 minut, 14:00–16:00 hod.), kterou kvůli nedostatku učitelů doposud absolvovaly bilingvní děti i žáci, již se učí češtinu jako cizí jazyk, společně, se podařilo rozdělit do dvou samostatných tříd. Kromě ucelené skupiny druháků, která se formovala v roce 2015/2016, a letos nově otevřené první třídy, v níž jsou děti na stejné jazykové i věkové úrovni, probíhá výuka ve všech ostatních třídách formou malotřídky. Rodiče preferují ranní skupiny, které mají o hodinu delší časovou dotaci. Odpolední vyučování je zkráceno kvůli dalším víkendovým aktivitám, které rodiny provozují.

V současné době působí v TGM 4 učitelky ve 4 ranních třídách (A) a 2 učitelky ve 2 odpoledních třídách (B):

- třída A1: 17 bilingvních žáků, 6 let, učivo první třídy,
- třída A2: 13 bilingvních žáků, 7 let, učivo druhé třídy,
- třída A3: 14 bilingvních žáků, 8–9 let, malotřídka, učivo druhé a třetí třídy,
- třída A4: 17 bilingvních žáků, 9–15 let, malotřídka, učivo třetí a čtvrté třídy,
- třída B1: 11 bilingvních žáků, 8–9 let, malotřídka, učivo první a druhé třídy,
- třída B2: 9 žáků v kurzu ČCJ, 6–11 let, malotřídka dle úrovně znalosti češtiny.

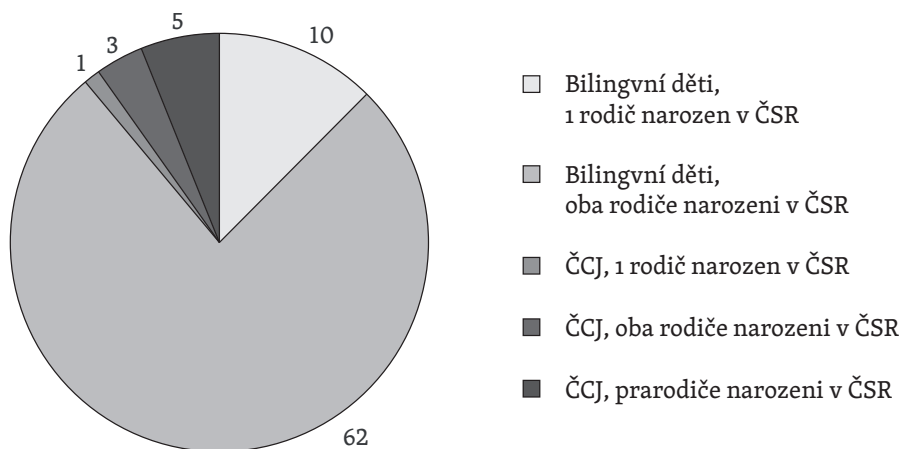
Děti přijímáme od 6 let věku po tom, co již nastoupily do americké školy, aby měly zvládnuty základy abecedy. Žáci od nás většinou odcházejí ve věku 15–16 let, kdy nastupují na americké střední školy a náročnost domácí přípravy jim neumožňuje v docházení do komunitní školy pokračovat. Během těchto let zpravidla stihnou pokrýt učivo 1.–6. třídy.

GRAF 2: Počet a věk žáků ve školním roce 2017/2018.

V roce 2015 otevřela TGM českou knihovnu Czech Library Chicago,³ která obsahuje dva tisíce svazků a klade důraz na bohatou sbírku literatury v oddělení pro děti. Tyto knihy jsou často využívány při výuce. K osvojení dovednosti čtení v češtině používáme analyticko-syntetickou metodu, která nejlépe kontrastuje s metodami používaným při výuce čtení v amerických školách. V každé třídě se postupuje podle učebnic s aktuální platnou schvalovací doložkou od MŠMT (používáme učebnice, pracovní sešity, čítanky a písanky nakladatelství Fraus a Studia 1+1). Nicméně vzhledem k tomu, jak specifická výuka v komunitní škole je, pracovní listy a materiály si učitelé často tvoří sami. Nevyučujeme psací písmo. První část vyučování (60 minut) věnujeme české gramatice, následují proměnné bloky přírodopisu, dějepisu, hudební a výtvarné výchovy. Některé třídy pracují s časopisem Raketa. Děti, které se učí češtinu jako cizí jazyk, používají set učebnice a pracovního sešitu s názvem Domino. Do povědomí dětí se snažíme dostávat také informace o bohatých dějinách české komunity v Chicagu. Od roku 2014 se pravidelně účastníme iniciativy uherskohradištské knihovny Noc s Andersenem a vybraní žáci obohacují slavnostní programy a aktivity spolků, které ve svých řadách mladou generaci nemají.

GRAF 3: Složení žáků z hlediska percepce ČJ a původu rodičů ve školním roce 2017/2018.

VÝUKOVÉ PROGRAMY PRO DOSPĚLÉ

Výuku češtiny jako cizího jazyka pro dospělé studenty zajišťuje jeden vyučující během týdne ve večerních hodinách, kurzy trvají 90 minut. Studenty rozdělujeme do tří skupin. Ve školním roce 2017/2018 studuje v TGM 13 začátečníků, 17 pokročilých a 9 studentů dochází do Klubu Jan Neruda. Začátečníci a pokročilí se v hodinách věnují hlavně gramatice a osvojení jazyka. Kořeny studentů většinou prozrazuje české příjmení. Specifickou skupinu tvoří Klub Jan Neruda. Scházel se ve stejnojmenné

³ Online katalog je dostupný z internetových stránek <www.czechlibrarychicago.org>.

české škole, ale po jejím zrušení (1994) vzala studenty pod křídla a střechu TGM, a aby uctila památku své kolegyně, zachovala třídu své jméno. Účastníci jsou Češi druhé generace narození v chicagské čtvrti Plzeň či jejich partneři a do Klubu chodí minimálně 30 let. Není nad to, zavzpomínat na příchutě dětství s vnučaty krajanů, kteří pomáhali formovat tuto významnou českou komunitu, v roce 1910 dokonce označovanou za největší ve Spojených státech vůbec (Moldová, 2017c, s. 26–31). Studenti vyrůstali pod vlivem asimilační vlny. Ačkoliv jako děti povinně docházeli do českých víkendových škol, neosvojili si jazyk svých předků, ale převzali mnohé kulturní zvyklosti. A právě zvyky, kultura a tradice jsou hlavním tématem tohoto Klubu s věkovým rozmezím studentů 80–92 let.

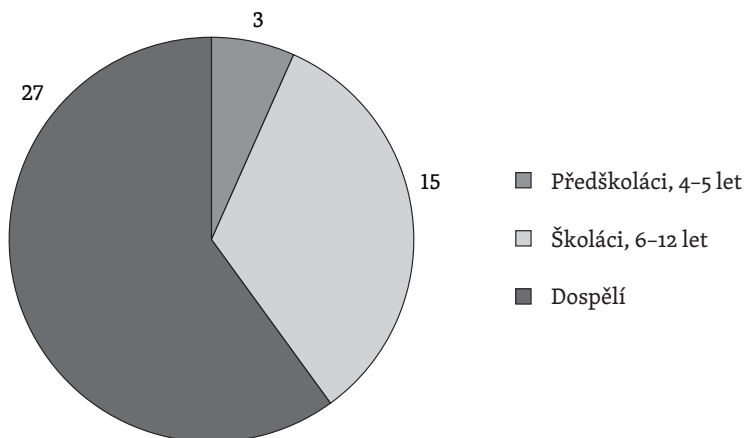
Při výuce používáme převážně učebnice *Czech Step by Step*, *Čeština expres* a *Desetiminutovky — Čeština pro cizince*. Většina studentů přispívá hodinami dobrovolnických aktivit ke zdárnému chodu TGM (starají se o školní zahradu, sponzorují aktivity, účastní se speciálních programů). V roce 2015 byla na jejich žádost zahájena série každoročních 12denních poznávacích pobytů v ČR *Around the Czech Republic* (viz Moldová, 2016).

LETNÍ PROGRAM PRO DĚTI A DOSPĚLÉ

Ve spolupráci s Ústavem českého jazyka a teorie komunikace FF UK (ÚČJTK) letos proběhl již 2. ročník letní školy pro děti i dospělé (24. července — 17. srpna 2017). ÚČJTK vyslal dvě studentky navazujícího magisterského oboru učitelství češtiny jako cizího jazyka, které po dobu čtyř týdnů přes den vyučovaly 18 dětí školního i předškolního věku a po večerech ve třech oddělených skupinách pracovaly s 27 dospělými studenty. Děti se scházely dvakrát týdně na 5 hodin (10:00–15:00) a dospělí jednou týdně na 2 hodiny (18:30–20:30). Stáž studentek bohemistiky je hodnocena jako jeden z nejpřínosnějších projektů v historii školy uskutečněných na bázi spolupráce s českými vzdělávacími institucemi a je to v současnosti jediný program TGM pro děti předškolního věku. Měsíční intenzivní kurzy pro dospělé rádi zkoušejí lidé, kteří doposud TGM neznali. Ve většině případů se od září zapojují mezi studenty dlouhodobě docházející do TGM a přispívají tak k tomu, že počet studentů školy neustále stoupá. Reklamu na letní školu letos otiskl i lokální městský zpravodaj *Cicera* (80 tisíc obyvatel, 90 % je latinského či hispánského původu) a poprvé tak přivedl do TGM na kurzy studenty bez předchozího vztahu k českému prostředí. Vyslané budoucí učitelky češtiny získávají cennou zkušenost nejenom s výukou dětí a dospělých všech úrovní, ale hlavně poznávají rozdíly mezi jazykovým institutem a komunitní školou.

VÝUKA ŠPANĚLŠTINY

TGM úspěšně pokrývá poptávku ze strany dětí první generace a seniorů druhé generace. Nejtěžší je však získat si čas a zájem polistopadových expatriotů v produktivním věku (40–50 let). V lednu 2017 byl na jejich žádost otevřen kurz španělštiny vyučovaný v češtině a navštěvovaný převážně rodiči, kteří do TGM vodí své děti na sobotní

GRAF 4: Letní škola 2017/2018.

vyučování. Otcové často pracují v týmu s kolegy hispánského původu nebo vlastní stavební firmy a chtějí rozumět řemeslníkům, které do nich najímají. Důvodem motivace převážně pro matky je cestování, protože Latinská Amerika je nejbližším cílem jejich zahraničních dovolených. Účastníci přiznali, že nemají znalost anglického jazyka na takové úrovni, aby ho mohli používat jako mediační pro výuku španělštiny. Zapsat se do jazykových institutů tak nepřicházelo v úvahu.

Výuka probíhala jednou týdně (120 minut) po dobu dvou semestrů (leden–duben, květen–červenec 2017) v počtu 13 studentů. Od září 2017 se bude nabídka rozšiřovat o novou třídu začátečníků (Moldová, 2017c). Studenti používají učebnici *Aventura 1*.

Škola TGM chystá v roce 2018 antropologický projekt Pilsen Family Encounter,⁴ jehož cílem je sblížit českou a hispánskou komunitu skrz aktivity ve čtvrti Plzeň, která byla v letech 1870–1920 hlavním městem české diaspory v Americe a která je od roku 1970 centrem mexického Chicaga. Vzájemná ochota seznámit se s mateřským jazykem obou komunit dokazuje slibný začátek projektu.

ZÁVĚR

Současná nabídka výukových programů, počty studentů, ale i kulturní aktivity, jako jsou literární večery, besedy, výstavy a přednášky, udělaly během pěti let z málo navštěvované neudržované budovy bez života živé kulturní centrum. Dle prognóz⁵ měla TGM sídlit ve městě, kde dominují Hispánci a kde je bílá barva pleti natolik signifikantní, že se na poště obejde bez průkazu totožnosti pro nabytou přezdívku the

⁴ Detaily o projektu dostupné z internetových stránek <www.pilsenfamilyalbum.org/en/about-the-project/>.

⁵ Dle PhDr. Daniela Topinky, Ph.D., odborného asistenta na Katedře sociologie a andragogiky FF UP, součástí jejíhož výzkumu TGM od roku 2013 je.

white lady, dávno zaniknout, nicméně zažívá národní obrození. Současnou popularitu připisují jednak biologickému faktoru, děti emigrantů 90. let dorůstají do školního věku a stále častěji se objevující studie zdůrazňující výhody bilingvismu utvrzují rodiče v tom, že obětovat část víkendu české škole může přinést ovoce. V případě dospělých studentů je to hledačský faktor. Právě toto přízvisko je spojováno s druhou generací a její touhou vracet se ke svým kořenům a učit se o nich. Rozumět stále jednodušeji přístupnějším online matričním knihám a dokumentům potřebným ke genealogickým výzkumům, možnost udělat si DNA rozbor krve a zjistit, kolik procent které národnosti je v kom ukryto, čas na cestování a možnost elektronicky komunikovat s příbuznými vzbuzuje v krajanech touhu pracovat na svých znalostech češtiny. Dalším plusovým faktorem je paralelnost kurzů pro děti. Výhodu stejného času konání demonstrují hned dvě rodiny se čtyřmi potomky, kteří se mohou v TGM vzdělávat ve stejný čas, ačkoliv jsou na jiné jazykové a věkové úrovni. Při školném ve výši 150 \$ ročně vychází poplatek dítěte za 60minutovou vyučovací hodinu na 1,60 \$ pro ranní studenty a 2,60 \$ pro odpolední studenty (pro srovnání, chůva si na stejný časový interval účtuje 10–12 \$). Dospělí platí 3,70 \$, takže stranou nesmí přijít ani výhoda finanční dostupnosti výukových programů.

TGM využívá pomoci Domu zahraniční spolupráce v rámci Programu pro podporu kulturního dědictví v zahraničí. Od prosince 2012 je do destinace vysílána učitelka, první placená pracovnice v historii školy. Osoba zaměstnaná na plný úvazek je klíčová pro růst TGM i zpětnou evidenci organizovaných aktivit.⁶ Ale je to především pozitivní prostředí ve škole a tým učitelů podobného zaměření a věku, díky čemuž se daří nastavovat stále vyšší standard. Bohatá paleta Čechů různých emigračních vln i emigračních generací, kteří mají každý svoji specifickou charakteristiku, programy a činnosti, využívá budovu stále více. Aktivity školy jsou lákavé i pro česká média. Ve školním roce 2016/2017 byla TGM oslovena reprezentanty magazínů (Lancz, 2017, s. 26–30; Matyášová, 2017, s. 10–14; Prošková, 2016, s. 134–137; Prošková, 2017, s. 94–99) a blogu (LeBlanc, 2017) s žádostmi o rozhovor. Publikované články fungovaly recipročně i pro krajany jako důkaz, že komunitní školy nejsou považovány za zpátečnické, jakkoliv izolovaně působící se můžou zdát, a že v ČR naopak vzbuzují vlnu obdivu.

Doufám, že TGM nachází správné způsoby, jak zaplňovat „mezeru na trhu české diaspory v Chicagu“. Že se jí daří obohacovat škálu tradičních moravských zábav, krojovaných tanečních slavností a komunitních akcí, kde se smaží bramboráky a prodávají koláče, o jazykové programy a vzdělávací aktivity v oblasti prezentování obrazu současné kultury a jejich trendů v ČR a že výše uvedené uspořádání bude i nadále tvořit vhodné podhoubí pro aktivní růst chicagsko-české komunity.

6 Podrobné závěrečné zprávy ze školních roků 2012/2013–2016/2017 jsou dostupné na internetových stránkách <www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/dokumenty-a-formulare-ucitele/>.

LITERATURA:

- LANCZ, David (2017): Chicagem zní čeština. *Instinkt*, 18, s. 26–30.
- LEBLANC, Jana (2017): Češka učí v krajanské škole Uhlířovy písničky. *Co mi udělalo radost* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <<http://www.comiudelaloradost.cz/2017/03/irena-cajkova-ceska-uci-v-krajanske.html>>.
- MATVÁŠOVÁ, Judita (2017): Jak se učí čeština ve světě. *Vlasta*, 23, s. 10–14.
- MOLDOVÁ, Klára (2013): *Závěrečná zpráva o působení učitelky u krajanů, školní rok 2012/2013* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/dokumenty-a-formulare-ucitele/>.
- MOLDOVÁ, Klára (2014a): Česká komunita v Chicagu se představuje aneb Dáte si housku v Brvíně na Dvaadvacáté Čermákové třídě? *Krajiny češtiny*, 6, s. 9–14.
- MOLDOVÁ, Klára (2014b): *Závěrečná zpráva o působení učitelky u krajanů, školní rok 2013/2014* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/dokumenty-a-formulare-ucitele/>.
- MOLDOVÁ, Klára (2015a): *Češi ve světě, příběhy 2*. Praha: Dům zahraniční spolupráce.
- MOLDOVÁ, Klára (2015b): *Charakteristika destinace* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/usa/>.
- MOLDOVÁ, Klára (2015c): *Závěrečná zpráva o působení učitelky u krajanů, školní rok 2014/2015* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/dokumenty-a-formulare-ucitele/>.
- MOLDOVÁ, Klára (2016): *Závěrečná zpráva o působení učitelky u krajanů, školní rok 2015/2016* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/dokumenty-a-formulare-ucitele/>.
- MOLDOVÁ, Klára (2017a): *Závěrečná zpráva o působení učitelky u krajanů, školní rok 2016/2017* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/dokumenty-a-formulare-ucitele/>.
- MOLDOVÁ, Klára (2017b): *Czech Schools in America — interaktivní mapa českých škol, lektorátů a organizací pro USA a Kanadu* [online]. Cit. 26. 10. 2017. Dostupné z WWW: <czechschoolsamerica.org>.
- MOLDOVÁ, Klára (2017c): Dětství v chicagské Plzni v letech 1925–1950. *Krajiny češtiny*, 9, s. 26–31.
- PROŠKOVÁ, Denisa (2016): Česká škola v Americe. *Žena a život*, 25, s. 134–137.
- PROŠKOVÁ, Denisa (2017): Jak jsem objevovala Ameriku a tím i kus sebe. *Žena a život*, 14, s. 94–99.

Klára Moldová